

II INHOUDSOPGAVE

INLEIDING	17
Preamble	17
1. Verstandelijke beperking, zwakbegaafdheid, autisme	18
1.1. Verstandelijke beperking	18
1.2. Zwakbegaafdheid	19
1.3. LVB	20
1.4. Autisme	22
2. Trauma en PTSS	23
2.1. DSM-criteria PTSS	24
2.2. Complexe PTSS	24
3. Prevalentie van (complexe) PTSS	25
3.1. Prevalentie PTSS bij verstandelijke beperking of zwakbegaafdheid en bij autisme	26
4. Gevolgen van trauma	28
4.1. Neurobiologisch	29
4.2. Zelfverwondend gedrag	30
4.3. Re-victimisatie en agressief gedrag	30
4.4. Verstoorde lichaamsbeleving	32
4.5. Verslaving	32
4.6. Impact op naasten	33
5. Verhoogd risico op PTSS	34
5.1. Verhoogd risico bij verstandelijke beperking of zwakbegaafdheid	34
5.2. Verhoogd risico bij autisme	36
5.2.1. Moeite met verwerken	37
6. Diagnostic overshadowing	38
6.1. Diagnostic overshadowing en verstandelijke beperking of zwakbegaafdheid	39
6.2. Diagnostic overshadowing en autisme	40
6.3. Pleidooi voor goede traumadiagnostiek	41
Leeswijzer	42

DEEL A	DIAGNOSTIEK VAN TRAUMA	45
	Casuïstiek	45
1.	Inleiding	50
2.	Traumadiagnostiek bij mensen met een LVB	53
2.1.	DITS-LVB	53
2.2.	Vaststellen van PTSS	57
2.2.1.	Eisen aan de interviewer	59
2.3.	Geen PTSS, maar wel ingrijpende negatieve gebeurtenissen en daaraan gerelateerde klachten	62
2.3.1.	Niet voldoen aan het A-criterium, maar wel aan de PTSS-symptoomcriteria	63
2.3.2.	Wél voldoen aan het A-criterium, maar niet aan de PTSS-symptoomcriteria	66
2.3.3.	Niet voldoen aan het A-criterium en ook niet aan de symptoomcriteria, maar wél klachten	67
2.4.	Geen PTSS, maar wél klachten: indicatie voor traumabehandeling?	68
3.	Traumadiagnostiek bij mensen met een ernstige verstandelijke beperking of communicatieve problemen	70
3.1.	DITS-EVB	70
3.2.	Verschillende informanten	72
3.3.	Uitdagingen in de praktijk	73
4.	Traumadiagnostiek bij mensen met autisme	77
4.1.	Differentiaaldiagnostiek bij autisme	77
4.1.1.	Ingrijpende gebeurtenissen en angst- en stemmingsstoornissen	79
4.2.	De DITS voor mensen met autisme	80
4.2.1.	Praktische tips	81
5.	Tijdig signaleren van trauma	82
5.1.	Als trauma niet op tijd gezien wordt	82
5.2.	Screeners	83
5.3.	Trauma Screener-LVB (TS-LVB)	85
5.3.1.	Gebeurtenissen, symptomen en dagelijks functioneren	86
5.3.2.	Meetkwaliteit van de TS-LVB	87
5.4.	Screenen op trauma en PTSS bij mensen met autisme	87
	Samenvatting	89

DEEL B	BEHANDELING VAN TRAUMA MET EMDR-THERAPIE	93
1.	Inleiding	93
2.	EMDR-therapie	95
2.1.	EMDR-procedure: 8 fasen	98
2.2.	EMDR-protocollen	107
2.3.	EMDR-therapie bij verstandelijke beperking, zwakbegaafdheid of autisme	108
3.	EMDR-therapie bij mensen met een verstandelijke beperking of zwakbegaafdheid	109
3.1.	Afstemmen op de verstandelijke beperking of zwakbegaafdheid: bevindingen uit wetenschappelijk onderzoek	110
3.2.	Afstemmen op de verstandelijke beperking of zwakbegaafdheid: aandachtspunten en tips	111
3.2.1.	EMDR-protocol voor kinderen en jongeren tot 18 jaar	111
3.2.1.1.	Uitleg geven over EMDR-therapie	112
3.2.2.	Maak gebruik van visuele ondersteuning	114
3.2.3.	Voorkom herhalen en samenvatten tijdens de uitvoering van het protocol	115
3.2.4.	Durf af te wijken van het protocol	117
3.2.4.1.	Aanpassingen bij het vaststellen van NC en PC	117
3.2.4.2.	Aanpassingen tijdens de desensitisatie	119
3.2.4.3.	Aangepaste werkwijze voor de Mental Video Check	120
3.2.5.	De verhalenmethode bij ernstige verstandelijke beperking of ernstige communicatieve beperkingen	120
3.2.5.1.	Combineren van verhalenmethode en K&J-protocol	123
3.2.6.	Positief starten	124
3.2.6.1.	Voordelen van positief starten	125
3.2.7.	EMDR-casusconceptualisatie	126
3.2.7.1.	De traumasensitieve zoekstrategieën	126
3.2.7.2.	De traumasensitieve zoekstrategieën en diagnostic overshadowing	127
3.2.7.3.	De gebeurtenissenroute bij LVB	127
3.2.7.4.	De traumasensitieve zoekstrategieën en de DITS-LVB	131
4.	EMDR-therapie bij mensen met autisme	134
4.1.	Afstemmen op autisme: bevindingen uit wetenschappelijk onderzoek	135
4.2.	Afstemmen op autisme: aandachtspunten en tips	136
4.2.1.	Gebruik de aanpassingen en tips voor mensen met een verstandelijke beperking of zwakbegaafdheid	138
4.2.2.	Werk nauw samen met naasten uit het netwerk van de cliënt	139

4.2.3.	Neem een passende therapeutische houding aan	139
4.2.4.	Schep vanaf het begin passende randvoorwaarden	140
4.2.4.1.	Waar, hoe vaak en hoe lang?	140
4.2.4.2.	Rol van de steunfiguur	143
4.2.4.3.	Omgaan met emotieregulatieproblemen	147
4.2.5.	Herinneringen aan problematisch gedrag	151
4.2.6.	Bijzondere problemen tijdens de EMDR-procedure: wat kun je doen?	155
4.2.6.1.	Activatie van de herinnering	155
4.2.6.2.	Wel ingrijpende gebeurtenissen, geen concrete herinneringen	155
4.2.6.3.	Stagnaties in het verwerkingsproces	157
4.2.6.4.	De EMDR-therapie afsluiten: wanneer is het klaar?	160
5.	Online EMDR-therapie	165
5.1.	Voor- en nadelen van online behandelen	165
5.2.	Randvoorwaarden bij online EMDR-therapie	167
5.2.1.	Software tools	167
5.2.2.	Andere taken om het werkgeheugen te belasten	167
5.2.3.	Overige randvoorwaarden en afspraken	168
5.3.	Vier voorbeelden uit de praktijk	169
6.	Wetenschappelijk onderzoek naar EMDR-therapie bij mensen met een verstandelijke beperking, zwakbegaafdheid of autisme	173
6.1.	EMDR-therapie bij mensen met een LVB	174
6.1.1.	EMDR-therapie bij kinderen en jongeren met een LVB	174
6.1.2.	EMDR-therapie bij volwassenen met een LVB	175
6.1.3.	EMDR-therapie bij gezinnen met een LVB	177
6.2.	EMDR-therapie bij mensen met een ernstige verstandelijke beperking	178
6.3.	EMDR-therapie bij mensen met autisme	179
6.3.1.	EMDR-therapie bij volwassenen met autisme	179
6.3.2.	EMDR-therapie bij kinderen en jongeren met autisme	180
	Samenvatting	183

DEEL C	ANDERE VORMEN VAN TRAUMABEHANDELING	187
1.	Inleiding	187
2.	Exposuretherapie	188
2.1.	Wat is exposuretherapie?	188
2.1.1.	Exposure in grote lijnen	189
2.2.	Toepasbaarheid van exposuretherapie bij verstandelijke beperking, zwakbegaafdheid of autisme	189
2.3.	Wetenschappelijk onderzoek bij verstandelijke beperking, zwakbegaafdheid of autisme	190
3.	WRITEjunior	192
3.1.	Wat is WRITEjunior?	192
3.1.1.	Het WRITEjunior-protocol in grote lijnen	193
3.2.	Toepasbaarheid van WRITEjunior bij verstandelijke beperking, zwakbegaafdheid of autisme	194
3.3.	Wetenschappelijk onderzoek bij verstandelijke beperking, zwakbegaafdheid of autisme	195
4.	Trauma-Focused Cognitive Behavioral Therapy	196
4.1.	Wat is TF-CBT?	196
4.1.1.	Het TF-CBT-programma in grote lijnen	196
4.2.	Toepasbaarheid van TF-CBT bij verstandelijke beperking, zwakbegaafdheid of autisme	197
4.3.	Wetenschappelijk onderzoek bij verstandelijke beperking, zwakbegaafdheid of autisme	199
5.	Narratieve exposuretherapie	201
5.1.	Wat is NET en wat is KIDNET?	201
5.1.1.	NET en KIDNET in grote lijnen	202
5.2.	Toepasbaarheid van NET en KIDNET bij verstandelijke beperking, zwakbegaafdheid of autisme	203
5.3.	Wetenschappelijk onderzoek bij verstandelijke beperking, zwakbegaafdheid of autisme	205
6.	Imagery Rescripting	206
6.1.	Wat is ImRs?	206
6.1.1.	ImRs in grote lijnen	208
6.2.	Toepasbaarheid van ImRS bij verstandelijke beperking, zwakbegaafdheid of autisme	208
6.3.	Wetenschappelijk onderzoek bij verstandelijke beperking, zwakbegaafdheid of autisme	209

7.	Seeking Safety	210
7.1.	Wat is Seeking Safety?	210
7.1.1.	Seeking Safety in grote lijnen	210
7.2.	Toepasbaarheid van Seeking Safety bij verstandelijke beperking, zwakbegaafdheid of autisme	212
7.3.	Wetenschappelijk onderzoek bij verstandelijke beperking, zwakbegaafdheid of autisme	213
8.	Psychomotorische therapie	214
8.1.	Wat is PMT?	214
8.1.1.	PMT bij complexe PTSS	215
8.2.	Toepasbaarheid van PMT bij verstandelijke beperking, zwakbegaafdheid of autisme	217
8.3.	Wetenschappelijk onderzoek bij verstandelijke beperking, zwakbegaafdheid of autisme	218
9.	Overige traumagerichte interventies	219
9.1.	Dierondersteunde interventies	220
9.2.	IGT-K	221
10.	Traumasensitieve omgeving	222
10.1.	Inleiding	222
10.2.	Trauma-informed care	223
10.2.1.	Onderzoek bij verstandelijke beperking of zwakbegaafdheid	225
10.2.2.	Onderzoek bij autisme	226
10.3.	TIC in Nederland	226
10.4.	Naasten aanzetten tot traumasensitief ondersteunen	227
	Samenvatting	232

DEEL D **TRAUMABEHANDELING VAN NAASTEN** 235

1.	Trauma bij naasten	235
1.1.	Cliëntgerelateerde trauma's en stressvolle gebeurtenissen	236
1.2.	Eigen trauma wordt getriggerd	241
2.	Gevolgen van trauma bij naasten	243
2.1.	Trauma bij ouders	243
2.1.1.	Trauma bij ouders van een kind of volwassene met een verstandelijke beperking, zwakbegaafdheid of autisme	245

2.2.	Trauma bij begeleiders	247
2.2.1.	Trauma bij begeleiders van een kind of volwassene met een verstandelijke beperking, zwakbegaafdheid of autisme	247
2.3.	Trauma bij partners	248
2.3.1.	Trauma bij partners van een volwassene met een LVB of autisme	248
3.	Traumabehandeling van naasten	249
3.1.	Traumabehandeling van naasten	249
3.2.	Traumabehandeling van naasten van cliënten met een verstandelijke beperking, zwakbegaafdheid of autisme	251
3.2.1.	Traumabehandeling van ouders van kinderen met een LVB	251
3.2.2.	Traumabehandeling van ouders van adolescenten met autisme	252
4.	Traumabehandeling van naasten: aandachtspunten en tips	254
4.1.	Geven van uitleg	255
4.1.1.	Een schema dat kan helpen bij het motiveren	258
4.2.	Indicatiestelling	260
4.3.	Traumabehandeling van naasten: hoe doe je dat?	261
4.3.1.	EMDR-therapie van naasten: casusconceptualisatie met de tijdlijnroute	261
4.3.2.	EMDR-therapie van naasten met een LVB of autisme: casusconceptualisatie	262
4.3.3.	Traumabehandeling van naasten als de verhalenmethode wordt gebruikt	262
4.4.	Traumabehandeling van naasten invoegen in de loop van de behandeling	263
4.5.	Traumabehandeling van naasten: hoe organiseer je dat?	265
	Samenvatting	269
	(DIGITALE) BIJLAGEN	270
	LITERATUUR	270
	OVER DE AUTEURS	271